

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG JELENTÉS

A BARANYA MEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN TETT LÁTOGATÁSRÓL

2006. OKTÓBER 25-26.

Alapvető adatok, információk

A látogatás¹ során az intézet vezetése, a parancsnok, a parancsnok-helyettes, a fogvatartási ügyek osztályának vezetője és a biztonsági osztály vezetője a lehető legnagyobb mértékben igyekeztek segíteni a megfigyelők munkáját. A látogatásról sajnos nem értesítettek minden fogvatartottat előre, ugyanis a tájékoztatás az október 23-ai megemlékezésen történt, amelyen nem mindenki vett részt és nem is képviseltette magát minden zárka. A fogvatartottak többsége nem rendelkezett ismeretekkel arról, hogy milyen célból és felhatalmazással érkeznek a Bizottság munkatársai. Ennek ellenére ez nem okozott problémát, mert a látogatás során a megfigyelők minden egyes zárkába el tudtak jutni, így végülis minden fogvatartott tudomást szerzett a látogatás tényéről.

A megadott, alapinformációkra vonatkozó kérdéseink megválaszolása céljából külön – rendkívül részletes és pontos – kimutatást készítettek, és minden egyéb kért információt és dokumentumot megadtak. Az intézet minden részlegét, körletét lehetőségünk volt megtekinteni.

A fiatalok intézete vonatkozásában a jelentés nem tér ki részletekre. Ennek oka, hogy a megfigyelők nem tapasztaltak és nem hallottak problémát. Az intézet mostanában kezdte meg működését, az elhelyezés körülményei megfelelőek, 50 férőhelyen 27 fogvatartott volt elhelyezve, ebből 11 fő fogházban, 10 börtönben, a többiek előzetesben.. Minden zárkában van megfelelő WC, természetes és mesterséges fény, melegvíz, egyéni szabályozású zuhanyzó, szellőzés. A személyzetre nem érkezett panasz, beszéltünk egy fogvatartottal, aki már volt minden fiatalok intézetben, és elmondása szerint ez az intézet messze jobb mindegyiknél.

A látogatáson részt vett dr. Kádár András, dr. Tóth Balázs, dr. Győző Gábor és dr. Tari Attila megfigyelő. Orvos kolléga sajnos nem tudott részt venni ezen alkalommal a megfigyelésen, de szerencsére nem is volt olyan orvosi jellegű panasz, amely miatt ez elengedhetetlenül szükséges lett volna.

I. Alapvető adatok, információk

Egy intézményi irányítás alatt működik a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (a továbbiakban: Megyei Intézet) és a Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete (Fiatalok Intézete). A Megyei Intézet eredetileg is börtön céljára épült, 1884-ben adták át. Azóta kiépítették a vezetékes vízvezeték hálózatot, a központi fűtést, televízió hálózatot. 1993-ban felújították az épület homlokzatát, a következő évben kiépítették az informatikai hálózatot,

¹ A Magyar Helsinki Bizottság 2006. évi börtönmegfigyelő programja az Európai Bizottság pénzügyi támogatásával valósult meg.

1997-ben pedig biztonságtechnikai szempontból került sor korszerűsítésre. 1998-ban az elítélt konyha, raktárak és az egészségügyi blokk részére épült meg külön épületszárny. 2006-ban a parancsnoki épület új épületben kapott helyt közvetlenül az intézet mellett, így az teljesen felújított.

A Fiatalkorúak Intézetét 2006 szeptemberében adták át, az összevont igazgatás ellenére elkülönült egységet képez a Megyei Intézettől, így az erre vonatkozó adatokat elkülönítetten jelenítjük meg, hogy reális képet adjon a jelentés az egyes objektumokról.

Létszám adatok

A Megyei intézet teljes befogadó képessége **97 fő**, az intézetben fogvatartottak tényleges száma a látogatás napján **183 fő** volt, ez **189 %-os** telítettséget jelent. A parancsnok elmondása szerint az átlagos telítettség az elmúlt egy évben **209 % volt, a legmagasabb fogvatartotti létszám pedig 246, ami 253 %-ot jelent.** Ezzel az intézet Magyarország legzsúfoltabb intézetének tekinthető.

A személyzet adatai

A **személyzet létszáma** a következő szerint alakul. Összesen **103 fő alkalmazott** illetve megbízási jogviszony keretében működő személy dolgozik az intézetben, ez körülbelül **1:2 (személyzet/fogvatartott) arányt** jelent. Az intézet emellett 6 főt foglalkoztat részmunkaidőben.

A meglévő személyzet létszáma kategóriánként:

Vezetőség: 6 fő (1 parancsnok és 5 osztályvezető)

Biztonsági osztály: 59 fő (ebből 30 biztonsági felügyelő, 4 körlet felügyelő, 4 biztonsági főfelügyelő, 4 biztonsági tiszt)

orvos: 1 fő napi 4 órában

pszichiáter: 1

szakápoló: 5 fő (beleértve a főápolót is)

Fogva tartási ügyek osztálya: 11 fő (ebből nevelő 4 fő)

Az intézet **orvosa** naponta rendel, a **fogorvos**, a **pszichiáter** hetente egyszer, az **ápolók** jelenleg hivatali munkarendben dolgoznak, de tervezik a 12 órás munkarend bevezetését. A fiatalkorúak részlegén egy **főállású pszichológus** is dolgozik, aki alkalmanként a Megyei Intézet fogvatartottjait is ellátja.

A fogvatartottak adatai

Végrehajtási fokozat szerint

Fegyház: 4 fő

Börtön: 41 fő

Fogház: 7 fő

(mind férfiak)

Biztonsági fokozat szerint

I.: 0

II.: 57

III.: 102

IV.: 17

Specifikus csoportok szerint

Drogprevenciós részleg: - fő

Gyógyító-nevelő csoport: - fő

Átmeneti csoport: - fő

Külföldi: 4 fő (lengyel, román és 2 szerb, tipikus még az orosz és ukrán fogvatartott).

Férfi: 173

Nő: 10

Enyhébb végrehajtási szabályok alatt állók: 0 fő

Előzetes letartóztatásban van: 124 fő

Elzárás alatt: 7 fő

Nemi erkölcs elleni zárka nincs formálisan, de az ilyen bűncselekményeket elkövetőket az intézet igyekszik külön elhelyezni saját biztonságuk érdekében.

II. Fizikai körülmények

Zsúfoltság

Az intézet vezetősége által megadott zárkaadatok szerint **3** zárkában **tudják biztosítani** a jogszabályban előírt mértékű mozgásteret, ami 3 fogvatartottat jelent (tehát vannak üres zárkák, ezek a fegyelmi és a biztonsági zárkák), míg **23 zárkában nem**, ami 180 fogvatartottat jelent. Az Intézettől kapott tájékoztatás szerint a legsúfoltabb a 18. zárka, ahol 18 fő 37 m²-en van elhelyezve, így 2m² jut egy fogvatartottra. A látogatás során tapasztaltak szerint ennél sokkal rosszabb a helyzet azokban a hatszemélyes „kis” zárkákban, ahol 'telt ház' van. A hat fogvatartott állva sem fér el egymás mellett, **az egy fogvatartottra jutó szabad mozgástér becslés alapján nem haladja meg a 0.2 nm²**. A zsúfoltság okán az intézet számos elkülönítési szabályt nem is tud betartani. A fiatalkorú intézet megnyitását megelőzően még a fiatalkorú-felnőtt elkülönítésre vonatkozó szabályokat sem volt lehetséges megtartani. Jelenleg a különböző végrehajtási fokozatban lévő, illetve a dohányzó - nem-dohányzó fogvatartottak elkülönítése nem megoldott.

Az intézet parancsnoka írásos válaszában a következőket tette hozzá: a dohányzó-nem dohányzó fogvatartottak elkülönítése megoldott az intézetben, a nem dohányzó előzetes letartóztatottak részére egy kis és egy nagy zárka került kialakításra. Az elítéltek részére pedig egy nagy zárka került kialakításra, ezen zárkákba egyéni kérelem alapján kerülnek a fogvatartottak.

A megfigyelők tapasztalatai szerint (egyes zárkákban ezt közölték a fogvatartottak) az előzetes letartóztatottak esetében nem megoldott az elkülönítés. Ez statisztikailag nem is valószínű, ha figyelembe vesszük, hogy a két kijelölt zárkában kb. 25 főt tudnak elhelyezni (s akkor már zsúfolt mindkét zárka), míg a látogatás napján 124 fő volt előzetes

letartóztatásban. Nem életszerű, hogy a fogvatartottaknak csak 1/5-e dohányzik az intézetben.

Az intézet parancsnoka írásos válaszában a következőket tette hozzá: A fiatalok fogvatartottak a regionális fk. Intézetbe történő elhelyezés előtt is a felnőttektől elkülönített zárkában kerültek elhelyezésre, nagyobb számú büntársi csoport érkezése esetén azonban valóban megtörtént, hogy a 3. és 4. büntársat felnőttek között helyezték el.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka levelében hozzátette, hogy a büntetés-végrehajtás országos parancsnokságának tervei szerint a Fiatalok Regionális Bv. Intézetének megnyitásával járó átcsoportosításokkal felszabadult épületrészek a Megyei Intézetben újra hasznosításra kerülnek. Amennyiben a tervek megvalósulnak, 80 fővel bővül az elhelyezhető fogvatartottak száma, és így a zsúfoltság csökkenni fog.

Zárkák, fizikai körülmények

Körletek, zárkák

Az óriási zsúfoltság és a leromlott épület együttesen adja a pécsi intézmény legszembetűnőbb problémáját; az elhelyezés körülményei sok esetben nem felelnek meg a minimális elvárásoknak sem. A zárkák nagyon elhasznált állapotban vannak, nincs mindegyikben elkülönített WC, a szellőzés sem megoldott. Ez a zsúfoltsággal együtt rendkívül rossz állapotokat eredményez.

Nyitott körlet egyedül a dolgozók számára van kialakítva, de ez sem a klasszikus nyitott körlet. Egyrészt nem minden dolgozó zárka van itt elhelyezve (azok a dolgozók, akik itt vannak, saját kérésre lettek ebben az intézetben elhelyezve, ugyanis rövid ítéletet töltenek, s így van lehetőség a viszonylag gyakori kapcsolat fenntartására hozzátartozókkal, ugyanis országosan is kiemelkedően itt hetente egyszer biztosítanak látogatási lehetőséget a fogvatartottak számára), másrészt a nyitott jelleg csak délután 4-től fél kilencig jellemző, mely idő alatt kétszer van zárás (váltás és étkezés idején, mintegy 1.5 – 2 óra időtartamban). Mindennek következtében a szabadságon lévők nem tudják szabadságuk idején elhagyni a zárkájukat (külön szabadságos zárka nincs). Ezen szabályozás magyarázata alább kerül ismertetésre.

Fokozottan jelentkezik ez a probléma a tanfolyamos zárkánál: ezek a többnyire börtönfokozatú elítéltek épületkarbantartói tanfolyamon vannak, ami közben effektíve munkát végeznek, de fegyházas körülmények között tartják őket fogva, ráadásul a dolgozókénál kevesebb látogatásra jogosultak és kevesebbet is telefonálhatnak.

Ágyneműk törülközők cseréjére kéthetente kerül sor.

A Megyei Intézet ún. „dühögő” zárkája jelenleg használaton kívül van, ugyanis fizikai állapota miatt nem alkalmas rendeltetészerű használatra.

A „dühögő” zárkával együtt elkülönített körletrészen található egy fegyelmi zárka, amelyet elsősorban biztonsági elkülönítésre használnak, de berendezése okán szükség esetén a magánelzárás végrehajtására is megfelelő.

Az intézet parancsnoka írásos válaszában a következőket tette hozzá: A zárkák az anyagi lehetőségek függvényében fokozatos felújítás alatt állnak, de fogvatartottak által elkövetett

rongálás miatt ez nem elegendő. A wc helye építészetiileg adott helyen található, elkülönítésre nincs mindenütt lehetőség, de még elkülönítés esetén is nehézkes a szellőztetés.

Nyitott körletet az újonnan befogadottak és a megőrzések számára nem lehet biztosítani helyhiány miatt, amennyiben az üresen álló irodaszinten kialakítható lesz anyagi forrás birtokában új bv. szint, ez a probléma megoldható lesz.

A részleges zártságot kompenzálendő van lehetőség több látogató fogadásra, ezen kívül a dolgozó fogvatartottak a munkavégzés 8 órája alatt nem is tartózkodnak a zárkában.

A tanfolyamos zárkában elhelyezettek is önként jelentkeztek a programra, a tanfolyam végén végrehajtási fokozatuknak megfelelő intézetben kerülnek elhelyezésre. A napi 4 órás foglalkoztatásuk miatt kevesebb a lehetőségük a kapcsolattartásra.

Szellőzés, hőmérséklet, fényviszonyok

A megfelelő szellőzés minden zárkában megoldatlan, a fogvatartottak sokat panaszkodtak erre. Különösen nyáron elviselhetetlen a hőség, a dohányzó zárkákban a szag különösen erős. A kazán felújítása és próbaüzeme alatt a látogatáskor néhány zárkában a hidegre, néhány zárkában a melegre panaszkodtak. A fényviszonyok sok zárkában hagynak kívánni való maguk után. A zárkák legalább felében nappal sem jut be elég természetes fény, a lámpa állandóan ég.

A fürdő viszont megfelelő állapotban van, erre panasz nem is érkezett. A fürdőben rongálás nyomait nem láttuk.

Az intézet parancsnoka írásos válaszában a következőket tette hozzá: A szellőzéssel és a fényviszonyokkal kapcsolatos problémák építészeti jellegűek, a fűtési gondok pedig az új kazán beállításával megoldódtak.

Az intézeten és körleten belüli mozgás keretei, a zárkák nyitva tartásának rendje

A dolgozó elítéltek „nyitott” körletét használóknak hétköznap 16-16.45; 17.20-18.00 valamint 19.00-20.00 óra között van lehetőségük a körletben mozogni. A délutáni „nyitva tartás” oka az, hogy a nevelő szobája szintén a körlet területén található, így a nevelő munkaidejének végéig a körlet nem lehet nyitva a munkavégzés zavartalanságának biztosítása érdekében. Hétfévén 8.00 és 20.00 óra között nyitva van a körlet.

A nem dolgozó elítéltek az előzetesen letartóztatottakkal közös körleten kerülnek elhelyezésre, melyből kifolyólag a végrehajtási fokozatuk alapján irányadó mozgási szabályok egyáltalán nem érvényesülnek. (Megjegyzendő ugyan, hogy a vezetőség tájékoztatása szerint nem dolgozó elítéltek jellemzően nincsenek tartósan elhelyezve az intézetben, hanem megőrzéses fogvatartottként vannak ott, vagy olyanok, akik végleges letöltési helyükre való áthelyezésükre, esetleg munkába állításukra várnak, de a megfigyelők találkoztak olyan fogvatartottal is, aki már több hónapja tartózkodott jogerősen elítéltként a zárkában, mivel rövid tartamú büntetése miatt munkáltatása nem lehetséges. A megfigyelők álláspontja szerint a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetés végrehajtását sem lehet pusztán néhány hónapos tartama miatt ideiglenes jellegűnek minősíteni.)

A vezetőség ugyanakkor megjegyezte, hogy a dolgozó elítéltek az elhelyezési körülmények ismeretében, saját kérésükre maradnak az intézetben, általában azért, hogy a kedvező

kapcsolattartási lehetőségekből és a hozzátartozók földrajzi közelségéből adódó előnyökkel élhessenek.

Befogadáskori tájékoztatás

A jogokkal kapcsolatos tájékoztatás írásban történik meg befogadáskor, külföldiek esetében tolmács, analfabéták esetében a nevelő bevonásával. Ezzel kapcsolatos panasz nem érkezett a megfigyelőkhöz.

Fürdés

A fogvatartottak heti két alkalommal fürödhetnek. A dolgozók és a nők naponta.

A zárkákban nem mindenhol van melegvíz-ellátás, ahol nincs, ott naponta kétszer adnak be melegvizet.

III. Étkezés és orvosi ellátás

Étkezés

Az étel minőségére alig érkezett panasz, sőt a legtöbben kifejezetten pozitívan nyilatkoztak e körben. A fogvatartottak ugyanazt az ételt kapják, mint a személyzet, és ugyanaz a konyha látja el a Megyei Intézetet és a Fiatalkorúak Intézetét. A mennyiségére, különösen a reggelivel kapcsolatban már több panasz volt: a fogvatartottak sérelmezték, hogy reggelire (az egész napra szóló 40 dkg kenyér mellé) csak egy kis műanyagtégely mézet, vagy lekvárt, esetleg egy kockasajtot kapnak. Többen említették a hétfégi étel mennyiségét is problémásként. A parancsnok a probléma okaként azt jelölte meg, hogy a norma évek óta változatlan, és abból ennél többet kihozni nem lehet.

A fogvatartottak említették még a heti menü egyoldalúságát is, a zöldség és gyümölcs hiányát is kifogásolták néhányan. A speciális étkezést igénylőknek külön étrendet biztosít az intézet.

Az intézet parancsnoka írásos válaszában a következőket tette hozzá: Az intézet a jogszabályban előírt ételmennyiséget biztosítja, a pénzügyi keretek között csak szójából készült ételek nyújtása esetén lehet növelni a mennyiséget, amit pedig a fogvatartottak nem szeretnek. Az élelmezés mind gyümölcs, mind zöldség tekintetében a csomagban küldött élelmiszerekkel kiegészíthető, valamint ezen termékek letéti pénzből is vásárolhatók.

Orvosi ellátás

Az orvosi ellátásban valamennyi álláshely betöltött. A betegforgalommal kapcsolatban az intézet orvosa elmondta, hogy átlagosan évi 4500-5000 vizsgálat történik, a napi átlag 15-20 között mozog. A vezető orvos háziorvos és belgyógyász. Az ellátás során a civil protokollt követik.

A tüdőszűrés kötelező a fogvatartottaknak, a HIV-szűrés és az EKG vizsgálat opcionális.

A betegszobán 3 személy helyezhető el, míg két főt tud befogadni a fertőző részleg. (A fiatalkorúak intézetében található még 2, egyenként 2 főt befogadó betegszoba.)

Az orvos különösebb problémáról nem számolt be az orvosi végzettséggel nem rendelkező megfigyelőknek. Elmondta, hogy a speciális étrendet nem ő állítja össze, nem is dietetikus, hanem az ételmezés-vezető, azonban minden étrendet ő hagy jóvá.

Vény nélkül beszerezhető „egyszerűbb” gyógyszerek nem találhatóak a felügyelőknél, bármilyen gyógyszer kiadása csak orvosi rendelvényre történhet. Az asztmás betegek maguknál tarthatják asztmapipájukat.

IV. Munkavégzés

Az intézetben belül nem sok munkavégzésre van lehetőség, tekintettel annak előzetes-ház jellegére, melyből adódóan a munkáltatás az intézet ellátási-működési feladataira korlátozódik. Az előzetes letartóztatásban lévő munkába állítása normatíve nem kizárt, azonban mivel az elítélt fogvatartottak minden munkahelyet betöltenek, az előzetesek tipikusan nem végeznek munkát. A munkavégzés egyébként az intézet-fenntartási, konyhás, takarítói és egyéb, az intézet működéséhez kötődő tevékenységet jelent, gazdasági tevékenységet sem BV Kft, sem külső cég keretein belül nem végeznek a fogvatartottak, bár az intézet-fenntartói részlegben ritkán ellátnak külső megrendelésre bádgosipari tevékenységet is.

Három kategória létezik a munkát végzők fogvatartottak között a díjazás szempontjából, segédmunkás, betanított munkás és szakmunkás, az utóbbi kettő esetében a jogszabályi minimumnál magasabb a bér.

Terápiás munka nem érhető el az intézetben, külső munkahelyen foglalkoztatás nincs.

A munkaügyi ellenőrzést az Országos Parancsnokság szakterületei átfogó ellenőrzés keretében 4 évente, a két ellenőrzés között alkalmasszerűen végzik.

Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok, információk

Rendkívüli halálesetek voltak-e az elmúlt évben? Ha igen, mi volt a vizsgálat eredménye?

Rendkívüli haláleset 2005. évben nem volt.

A fogvatartottak és személyzet által egymás ellen, vagy egymás között elkövetett bűncselekmények száma és típusai az elmúlt évben, lezárt eljárások eredménye?

3 esetben került sor büntetőfeljelentésre bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekménye miatt, ebből 2 ügyben még folyik az eljárásban, 1 esetben pedig bizonyíthatóság hiányában megszűnt.

Fogvatartott ellen 2 esetben tettek feljelentést hivatalos személy elleni erőszak miatt, az eljárások még folyamatban vannak.

Kényszerítő eszközök

2005. évben 2 esetben kellett kényszerítő eszközt használni – testi kényszer és bilincs -, mely a fogvatartottak által elkövetett bűncselekmények megszakítása érdekében volt szükséges. A

kényszerítő eszközök alkalmazása az előjárói minősítés értelmében jogszerű és szakszerű volt.

Fenyítések, jutalmazás

2005-ben 8 esetben szabtak ki magánelzárás fenyítést, ebből 3 esetben fiatalkorú volt a szankció alanya. A magánelzárást minden esetben megelőzi orvosi vizsgálat, a büntetés ideje alatt is jogosult a fenyített naponta 1 órát szabad levegőn tartózkodni.

A jutalmak között a kimaradás és a rövid tartamú eltávozás nagyon ritka, évente 1-2 alkalommal kerül rá sor (ugyanennyi fő esetében), tipikusan karácsonykor és húsvétkor.

VI. Kapcsolat a külvilággal, védővel

Látogatás

A jogerősen elítélt dolgozók és előzetesen letartóztatottak számára havi négy alkalommal, 1 óra időtartamban van lehetőség látogató fogadására, a többiek havonta 2 alkalommal fogadhatnak látogatót. Ez a többi intézményhez képest kedvezőbb szabályozás magyarázza, hogy sok fogvatartott számára úgymond 'megéri' ebben az intézetben a rossz elhelyezési körülmények és a szabad körlet hiánya, illetve ritka időtartama ellenére is.

Az intézetben minden fogvatartottnak van lehetősége asztali beszélő igénybevételére, kivéve azokat, akik vonatkozásában az intézetparancsnok biztonsági okból elrendelte a zárt fülkés beszélőt. (Az elítélt fogvatartottak számára további „kedvezmény”, hogy az egyébként összetolt asztalokat az ő esetükben széthúzzák, így némileg növelhető az „intimitás-érzet.”) Fizikai kontaktusra a beszélő alkalmával van lehetőség, élelmiszer bevitele az intézeten kívülről nem engedélyezett, az intézetben elhelyezett automatából vásárolható erre a célra étel és ital.

Csomagküldés-fogadás

Általános csomag fogadására havonta két alkalommal van lehetőség, valamint egy tisztasági ruha és 1 papír-írószer csomag is érkezhetsz emellett. A csomag tartalmával kapcsolatban az általánosan tapasztalható szabályok érvényesülnek, a legtöbb panasz itt is azzal kapcsolatban érkezett, hogy nem lehet beküldeni zöldséget és gyümölcsöt. Utóbbi problémával kapcsolatban a vezetőség azt a tájékoztatást adta, hogy csomagban csak déligyümölcsöt nem lehet beküldeni, ugyanis azoknál különböző biztonsági kockázatok jelentkeznek.

Telefonálás

Telefonálásra napi 5 perc időtartamban van lehetőség, BV-Fon díjszabás mellett, a dolgozók 10 percet beszélhetnek.

Védővel való kapcsolattartás

Külön ügyvédi látogató-helyiség áll rendelkezésre, melyet szükség esetén biztonsági látogató-fülkeként is használnak. A védővel való kapcsolattartás időtartama nem korlátozott, arra hivatali időben, 7.30-tól 12.00-ig és 12.00-tól 15.15-ig, van lehetőség.

Kiétkezés

Kiétkezésre kéthetente egyszer van lehetőség, az árakkal kapcsolatban nem hangzott el gyakori panasz. Volt, aki sokallta az árakat (akár globálisan, akár egyes termékek esetében), de volt olyan is, aki azt mondta, hogy nincs jelentős különbség a kinti árakhoz képest. A vezetőség tájékoztatása szerint évente vizsgálják felül az adott vállalkozóval kötött szerződést, illetve kérnek be ajánlatokat, amelyek közül általában a legalacsonyabb árakat kínálóval kötnek szerződést. Az árakat a vállalkozónak 3 hónapos időtartamban kell az ajánlatában meghatározottak szerint tartania, ezt követően az év hátralévő részében már szabadon módosíthatja őket.

Külső kontroll

Az intézet házirendje tartalmazza néhány hivatalos és civil szervezet elérhetőségét. A bv-ügyész hetente tart ellenőrzést. Évente két alkalommal tart vizsgálatot a katonai ügyészség a személyzet magatartása vonatkozásában. Egyéb külső kontroll nincs jelen az intézetben, a külképviseletekkel néhány külföldi fogvatartott tartja a kapcsolatot.

VII. Művelődés, szórakozás, oktatás, sport

Művelődés, szórakozás

Könyvtár

A könyvtárba beiratkozás után, egyéni jelentkezés alapján lehet menni hetente kölcsönzés céljából. Egy alkalommal négy könyv kölcsönözhető, a megőrzéses fogvatartottak esetében ez a szám kettő.

Egyéb szórakozás

TV-nézésre a napirendben meghatározott módon van lehetőség, a legtöbb zárkában láttunk TV-t. Újság, folyóirat letéti pénz terhére rendelhető. Vezetékes rádiót minden zárkában hallgathatnak a fogvatartottak.

Sportolás

Sportolás a szabad levegőn tartózkodás során, közös rendezvényeken, valamint versenyeken lehetséges. Az intézetben két udvar található, egy nagyobb, salakos borítással és focizásra alkalmas kapukkal, egyéb sporteszközökkel felszerelve, illetve egy kisebb, felülről is védőhálóval ellátott, utóbbi a „szabad levegő” érzetet némileg csökkenti. Problémát jelent, hogy a kis udvaron sétálók számára nincs lehetőség sportolni, ugyanis ezen az udvaron nincsenek sporteszközök, bár a vezetőség tájékoztatása szerint annak bejárata előtti

folyosón elhelyezett pingpong-asztalokat a fogvatartottak kivihetik és használhatják. Pad vagy egyéb ülőalkalmatosság egyik sétaudvaron sem található. Konditerem nincs, viszont a zárkákba meghatározott rendben bevihetőek és ott használhatóak az intézet által biztosított súlyzók.

Vallásgyakorlás

A vallásgyakorlás lehetőségét nem korlátozzák, csoportos istentiszteletre és egyéni elbeszélgetésre is sor kerül (előbbi a látogató-helyiség elkülönített részén), keresztelő is volt már az intézetben. Református börtönlelkész jár be az intézetbe, valamint egyéb felekezetek képviselői.

Oktatás

Jelenleg épület-karbantartó tanfolyam folyik, dolgozók esetében kötelező jelleggel megtörténik a munkavédelmi, tűzvédelmi és az adott szakma gyakorlásához szükséges oktatás. (A fiatalokúak intézetében külön általános iskolai és takarító tanfolyam működik.)

Egyéni panaszok

1) A betegszobán ketten tartózkodtak. Mindketten panaszkodtak a hidegre. Bár kaptak még egy takarót, állításuk szerint este fáznak. P. Gy. kérte, hogy öccse temetésére elmehessen, kérését továbbítottuk a parancsnokság felé.

2) Az egyik előzetes zárkában panaszkodtak, hogy másfél hónapja nem tudtak spejzolni.

Panasz volt azzal kapcsolatban is, hogy biztonsági okok miatt a csomagban érkező konzerveket illetve üvegben csomagolt árukat mindig kinyitják, így azok elvesztik eltarthatóságukat, és az ételt azonnal meg kell enni, a kávé pedig elveszti az aromáját. A vezetőség ezzel kapcsolatban elmondta, hogy jelenleg biztonsági okokból kénytelenek ilyen módon szűrni, azonban hamarosan megkezdik majd működését egy korszerű csomagvizsgáló gép.

3) A 25-ös zárkában az elhelyezési körülmények az intézeti átlagnál is rosszabbak. Hatan vannak egy kis zárkában, egyszerre nem is tud mindenki állni, a beszélgetés alatt ketten az ágyon maradtak, hogy két megfigyelő egyáltalán beférjen. A szellőzés nem megoldott, rendkívül állott a levegő.

4) B. I. panaszkodott, hogy ő korábban önként be akart vonulni a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának megkezdésére, de az intézetből elküldték, mivel születési dátuma nem egyezett a nyilvántartás szerintivel, így befogadása nem volt lehetséges. Később elfogatóparancsot bocsátottak ki ellene a bevonulás elmulasztása miatt, és ennek alapján került sor elfogására és az intézetbe szállítására, és a bv bíró ezt terhére értékelte a feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó döntésénél.

(A Bv. bíró sajtóságos gyakorlatával külön is érdemes lenne foglalkozni, hiszen ez befolyásolja az intézmény telítettségét is, így kihatással van a fogvatartási körülményekre, és a fogvatartottak mentális állapotára, hiszen sokan tudják, nem érdemes jól viselkedni, úgysem kapnak enyhébb végrehajtási fokozatot, vagy feltételest. Erre kellene fektetni a hangsúlyt, hogy a bv. bíró gyakorlatának köszönhetően elvesz a fogvatartottak motiválhatósága, nem érdemes jutalmat gyűjteni, ez pedig veszélyes lehet a fogvatartottak és fogva tartók kapcsolatára, így az egész intézmény biztonságos működésére. A büntetés-végrehajtási célok nem érvényesülnek a helytelen gyakorlat következtében.)

5) A 28-as zárkában 14 férőhelyen 13-an voltak elhelyezve. Panaszkodtak, hogy csak éjfélig lehet nézni a tévét, utána kikapcsolják, gyakran egy film közepén. Itt panaszkodtak a fogorvosra is, hogy csak húzni hajlandó, tömni nem. Ketten, akik korábban kábítószer-használók voltak, panaszkodtak, hogy nem kapnak elég mennyiségben rivotril. A pszichiáterhez csak 2-3 hónap után lehet eljutni elmondásuk szerint.

6) A 3-as zárkában elzárásukat töltötték ketten. Sz. P. panaszkodott, hogy elzárásának végrehajtása külön felhívás nélkül, a rendőrség általi előállításával került foganatosításra, feleségével nem tudott konzultálni, vele kapcsolatot tartani nem tud, mivel letéti pénze sincs. A nevelőt kérte, hogy hívja fel a feleségét, aki azt mondta, hogy nem lehet. Levelet nem érdemes írnia, mivel mire megérkezik, valószínűleg már szabadulna.

7) A 17 személyes 16-os zárkában 14 jogerősen elítélt, dolgozó van elhelyezve, mindannyian szakácsok. Panaszkodtak a már fentebb említett problémára, hogy a körletükön nem a végrehajtási fokozatuknak megfelelően biztosított a mozgás.

Panaszolták, hogy sok esetben előfordul, hogy amikor dolgoznak, nem tudják igénybe venni a napi egy óra szabad levegőn tartózkodást, mivel az a munkavégzésük idején kerül lebonyolításra, a nap későbbi részében történő „pótlásra” nincs lehetőség.

K. P. fogvatartott panaszkodott, hogy a fogorvos nem hajlandó megcsinálni két lecsiszolt fogán a koronát, és nem hajlandó segíteni abban sem, hogy kint csináltassa meg saját költségén, így azok tönkre fognak menni. A vezetőség megjegyezte, hogy amennyiben az intézetben működő fogorvos az adott kezelést nem vállalja, úgy azt külső helyszínen oldják meg.

Panaszolták azt is, hogy a dolgozó körletre túl kevés a rendelkezésre álló egy telefonkészülék (amely ugyan a körleten belül található), mert a munkavégzés és a zárkaajtók már fentebb említett zárvatartási rendje miatt a telefonálásra rendelkezésre álló idő eleve rövidebb, ráadásul a legtöbb fogvatartott az este 7 és 8 óra közötti időszakot szeretné kihasználni, ekkor ugyanis már nem a csúcsidős tarifa érvényes.

8) A 19-es zárkában 14 férőhely van, és 10 előzetes van elhelyezve. Panaszkodtak arra, hogy ha elromlik a fodrászgép, akkor 2-3 hónapot is kell várni, míg újat szerez be az intézet, ők saját költségen nem vehetnek. A tárgyalásra így rendezetlenül tudnak csak elmenni.

9) 14-es zárka: 18-an vannak elhelyezve, de 28 ágy van benn. A reggeli mennyiségére panaszkodnak és arra, hogy a diétás étrend keretében hetente 4-szer ugyanazt kapják.

Panaszkodtak arra is, hogy a TV-t éjfélkor kikapcsolják, régebben mindig lehetett nézni.

A fogorvos tevékenységét sokan kifogásolták, állításuk szerint csak húzásakor van érzéstelenítés, töméskor soha.

N. I. nevű fogvatartott panaszkolta, hogy asztmás, de az asztmapipáját már hat napja nem kapta meg, így fullad (megjegyzendő, hogy dohányzó zárkában van és maga is dohányzik).

Többen problémásnak nevezték, hogy kihallgatás vagy más eljárási cselekmény előtt nem lehet fürödni, ami nyilván kellemetlen.

10) 12-es zárkában kb. 8nm bruttó területen 6 fő van elhelyezve kettő háromemeletes ágyon. Nagyon meleg van benn, nem dohányzó zárka ellenére büdös, mert nincs semmi szellőzése. Nincs elkülönített WC sem. Csak hideg víz jön a csapból. Törülközőt is csak kéthetente cserélnek. A sétára csak a kis udvaron van lehetőségük. A felügyelet alapvetően jó, de 10-ből 2 tegezi a fogvatartottakat (nevüket nem tudják). Panaszkodnak arra, hogy az orvos nyitott ajtónál végzi a vizsgálatot, így a többi fogvatartott szem-és fültanúja lehet az ellátásnak. Keveslik a pszichiáterrel való találkozás lehetőségét (az egyik fogvatartottnak súlyos betegségben elhunyt a 11 éves kislánya, ezért nagy szüksége lenne rá).

11) A 15-ös zárkában rossznak tartják a nevelőt, keveslik a reggelit és panaszkodnak a fizikai körülményekre.

Nincs elkülönített WC, nincs ruhaszárító és felmosóvödör, ez egy dolgozó zárka, de 2 beszélőjük van (más dolgozók esetében 4), bv. ügyésszel még nem találkoztak, s ajtó egész nap zárva van, pedig börtönös és fogházas elítéltek vannak itt elhelyezve.

Sz. L. panaszkolta, hogy édesanyja kérte a nevelőt, fejezhesse be a fia a 4. évfolyamot a gimnáziumban, de ezt állítólag telefonban elutasította a nevelő. Javasoltuk neki, hogy ezt maga kérelmezze írásban a parancsnoktól, és jeleztük a problémát a parancsnoknak is.

12) A13-as zárkában a fizikai körülményekkel kapcsolatban a fent említett panaszok hangzottak el (nagy zárka). Emellett panaszkodtak arra, hogy a muzulmán étrend teljesen egyhangú, szóját venni pedig nem lehet.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka levelében a fogászati ellátással kapcsolatos egyéni panaszokat ellentmondásosnak ítélte. Közölte, hogy az érzéstelenítés a fogászati kezelés során az orvos kompetenciája, melyet a szakmai szabályokra figyelemmel, az esetleges mellékhatásokra mérlegelésével alkalmaznak. (A megfigyelők ezt nem vonják kétségbe, azonban elképzelhetetlennek tartják, hogy a szakmai szabályok értelmében a fő szabály az érzéstelenítés mellőzése, ami pedig az intézetben jellemző). A Baranya Megyei BV. Intézetben elsősorban előzetes letartóztatásban lévők tartózkodnak, sokszor csak rövidebb ideig, így a fogászati szolgáltatások közül főleg a sürgősségi, akut tünetekkel járó kórképek ellátására kerül sor. Hozzátette, hogy a konzerváló kezeléseket, az időigényesebb beavatkozásokat inkább azokban az intézetekben végzik el, ahol az elítélt a szabadságvesztés büntetését tölti és nyilvánvalóan huzamosabb ideig tartózkodik. Az érzéstelenítés kérdésének eldöntése a fogorvos kompetenciája.

Fentiekhez a megfigyelők annyit kívánnak hozzátenni, hogy amíg huzamosabb időt töltenek fogvatartottak előzetes letartóztatásban, addig a szükséges kezelést az ő esetükben is el kell végezni. Ugyanakkor üdvözlendő lenne, hogy ne kizárólag a fogorvos kompetenciája legyen az, hogy alkalmaz-e érzéstelenítést. Nyilvánvaló, hogy az érzéstelenítés alkalmazása során figyelembe kell venni a szakmai szabályokat, illetve az esetleges mellékhatásokat is, de álláspontunk szerint nem hagyható figyelmen kívül a fogvatartott kérése sem.

Az intézetben tapasztalt problémák rövid összefoglalása és az intézet vezetése által adott válaszok

1. A TV-nézést a megelőző gyakorlattal ellentétben korlátozzák: éjfélkor lekapcsolják a tévét attól függetlenül, hogy éppen tart-e valamilyen film, vagy sportközvetítés. A fogvatartottak azt kérték, hogy legalább hétvégén vegyék figyelembe a műsort. Ennek oka az intézet vezetése szerint egyrészt az, hogy reggel a sokáig húzódó tévénézés miatt nem tudnak felébredni, másrészt az áramköltségeket szükséges csökkenteni, végül pedig az amortizációt is lassítani kell, mert új készülékek beszerzésére nincs forrás.
2. Zöldséget-gyümölcsöt (ezen belül délgyümölcsöt) a korábbi gyakorlattal ellentétben a látogatás során nem lehet bevinni az intézetbe: ennek oka, hogy egyrészt szigorodtak az élelmiszerbiztonsági előírások, s az ilyen típusú ételek eredete nem ellenőrizhető, másrészt sok tiltott dolgot (pl. kábítószer, alkohol) próbálnak meg becsempészni.
3. Kevés a reggeli: a napi 340 forintos alapnormából, amely már évek óta nem emelkedett, csak ilyen mennyiségű reggeli költségei fedezhetők. Az intézet tervezi, hogy a jelenlegi heti 2 meleg vacsorát 3-ra bővíti.
4. A fogorvos érzéstelenítés nélkül végzi a fogak tömését. A vezetés szerint ez a civil ellátásban is így van – ezt a megfigyelők nem így tapasztalják saját orvosuknál.
5. Gyógyszerhez hétvégén nehéz hozzájutni: ezt az állítást az intézet alapvetően cáfolta, de azt elismerték, hogy az örök gyógyszert nem adhatnak, s ápoló sincs benn este. A vezetés szerint ha valaki egészségügyi problémára panaszodik, azt kiszállítják ilyenkor orvoshoz, vagy ügyeletes orvost hívnak be a beteghez, mert az őrség nem meri megkockáztatni, hogy egy nem kezelt akut probléma súlyos következményekre vezessen, amire már volt példa, és az adott őr el is távolították a szolgálatból.
6. Az orvosi ellátás nyitott ajtónál történik és jelen van őr. Az őr jelenléte biztonsági okból szükséges, hiszen az egészségügyi személyzet kizárólag nőkből áll, az ő biztonságukat garantálnia kell az intézetnek. A nyitott ajtó pedig azért szükséges, mert a folyosón várakozó fogvatartottak felügyeletére nincs külön személyzet, ezért a bent lévő őr figyelni őket is.

A probléma kezelése a megfigyelők szerint az őr tekintetében biztonságilag indokolt lehet, habár tudomásunk szerint nincs olyan törvényi előírás, amely lehetővé tenné a különleges adatnak minősülő, fogvatartottak egészségügyi panaszaival kapcsolatos információk megismerését az őrszemélyzetnek, ez jöghézagnak tekinthető. A felajánlott megoldást, miszerint olyan helyen fognak várakozni a fogvatartottak a vizsgálatra, ahonnan nem látnak rá a vizsgálatra, kielégítő megoldásnak tartjuk.

Az országos parancsnok tájékoztatta a Bizottságot, hogy az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok védelméről szóló 1997. évi XLVII. tv. 14. §-a lehetővé teszi, hogy a fogva tartott hozzájárulása nélkül jelen legyen az orvosi vizsgálat során a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati jogviszonyban álló tagja, amennyiben a gyógykezelésre olyan személy esetében kerül sor, aki az intézetben

tölti szabadságelvonással járó büntetését, és a gyógykezelést végző betegellátó biztonsága, illetve szökés megakadályozás céljából erre szükség van.

A megfigyelők egyrészt megköszönik az országos parancsnok úrnak, hogy a létező jogszabályhelyre felhívta figyelmüket, mindazonáltal megjegyzi, hogy a hivatkozott jogszabályhely nem teszi jogszerűvé a követett gyakorlatot, kettő okból. Egyrészt a törvényi felhatalmazás kivételes esetben teszi lehetővé bv. személyi állomány részére a jelenléte, ez pedig az intézetben főszabály, másrészt az előzetes letartóztatás nem büntetés, így az előzetes letartóztatottakra a rendelkezés személyi hatálya nem terjed ki.

7. Sokan mondták, hogy a kedvezménytárgyalás időpontjáról nem tájékoztatják időben a fogvatartottakat, így a védő ekkor nem tud jelen lenni, aminek következtében sérül a védelemhez való, a Bvtvr-ben biztosított jog, valamint mosdatlanul, piszkos ruhában kell megjelenni a bv. bíró előtt. Ezt a problémát az intézet a vezetőség elmondása szerint nem tudja kezelni, mivel a bv. bíró nem jelenti be előre, hogy mikor érkezik. Azt a fogvatartottak által kifogásolt elvet is megerősítette a parancsnok, hogy a bv. bíró szerint aki nem önként vonult be, az nem kaphatja meg a feltételes kedvezményét, amely a parancsnok szerint a konkrét intézet esetében azért is különösen kifogásolható, mert az elítéltek nagy része előzetesből kerül át elítélti státuszba, így fogalmilag kizárt esetükben az önkéntes bevonulás.
8. Hangzott el panasz arra is, hogy az intézet fogvatartottról készített jellemzését az érintettek nem kaphatják meg. Erre a megfigyelők szerint a fogvatartottnak joga van. A parancsnok azt mondta, hogy amennyiben a jellemzés kiadására vonatkozóan fogvatartotti kérés érkezik hozzá, azt teljesíti. A parancsnok megígérte azt is, hogy erről tájékoztatja a fogvatartottakat.
9. A kis udvaron történő sétával kapcsolatos panaszok indokaként (miszerint itt nem lehet sportolni s egyébként is sokkal rosszabb, mint a másik udvar) a vezetőség azt mondta, hogy ennek oka az elkülönítés és a biztonsági szempontok figyelembe vétele. Azonban ez a magyarázat egyes zárkák esetében nem tűnt kielégítőnek, néhány zárka esetében (pl. 12. zárka) egyik indok sem tűnt érvényesnek.
10. 15-ös dolgozó zárka, melyben más szabályok érvényesek, mint a többi dolgozó zárkában: az itt elhelyezettek kérelmezték, hogy itt maradhassanak a kapcsolattartás miatt annak tudatában, hogy hátrányosabb helyzetben lesznek.
11. Dolgozók körlete csak korlátozottan nyitott: a zsúfoltság miatt másként nem megoldható, mert ezen a körleten van a nevelői iroda valamint a telefon is, itt tartást a befogadó bizottság, így 4 óráig nyitva tartani az ajtókat nem lehet a jogszabályi előírás ellenére sem.
12. Látogatás során a felügyelők a hozzátartozókkal is kifogásolhatóan beszélnek. A vezetőség szerint ez a panasz relatív, van aki megsértődik azon, amin más nem.
13. Az elkülönítési szabályokat nem tudják biztosítani. Ennek oka a zsúfoltság a vezetőség szerint, férőhelybővítés hiányában megoldás nincs a jogellenes helyzetre.
14. A hőmérséklettel kapcsolatos panaszok oka a vezetőség tájékoztatása szerint az, hogy most van az új fűtési rendszer próbaüzeme, így a probléma hamarosan megoldódik.

15. A letéti számlákra érkező pénzek adminisztrációja gyakran sokáig elhúzódik, noha az intézet államkincstári számlájára történő banki átutalás lehetősége a pénzkezelést lenne hivatva meggyorsítani. A vezetőség ezzel kapcsolatban elmondta, hogy ez a probléma nagyrészt rajtuk kívül álló okokból áll fenn, egyrészt az államkincstári számlán való jóváírás lekönnyvése is hosszabb időt vehet igénybe (és ők csak a jóváírást tartalmazó bankszámla-kivonat kézhezvételét követően írhatják jóvá az adott fogvatartott letéti számláján az érkezett összeget), másrészt a pénzt beküldőnek jeleznie kell, hogy milyen célból (kiértkezés vagy telefonálás) céljából küldi az összeget, ennek elmaradása ugyancsak késlelteti a könyvelést. A megfigyelők ismeretei szerint egy nemrég hatályba lépett országos parancsnoki utasítás szerint 4 nap alatt a megérkezett pénzt a számlára kell elhelyezni oly módon, hogy az felhasználható is legyen.
16. A pszichiáterhez nehéz eljutni: ez valóban igaz, de nincs keret hosszabb idejű foglalkoztatására.
17. A fogvatartottak szerint nyáron az elviselheletlen hőség ellenére a felügyelet nem hajlandó lenyitni a taticát, noha ezt a parancsnok engedélyezte. A parancsnok tájékoztatta a megfigyelőket, hogy ez tévedés, a tatica lenyitását ő tiltotta meg. Kísérleti jelleggel engedélyezték egy időben, de rögtön megindult a kommunikáció. A biztonsági osztály vezetője szerint előfordult már, hogy egy ekkora nyíláson kitornászta magát egy fogvatartott, bár ez nem helyben történt.

A hétvégi gyógyszerellátással kapcsolatban felmerült problémára vonatkozóan a büntetésvégrehajtás országos parancsnoka jelezte, hogy a munkaidőn túli időszakban egyéni kiszerelesben készítik elő az erre kiképzett felügyeletnek a gyógyszereket mindazok számára, akiknél a tartós szedést orvos rendelte el. Sürgős esetben a legszükségesebb készítmények a felügyeletnél hozzáférhetőek.

Az orvosi vizsgálat alkalmával a felügyelők jelenlétét az 1997. évi XLVII. Törvény teszi lehetővé. A törvény szerint az érintett hozzájárulása nélkül jelen lehet - az érintett emberi jogainak és méltóságának tiszteletben tartása mellett - a bv szervezet szolgálati jogviszonyban álló tagja

Az intézet parancsnokának tájékoztatása alapján a látogatás során felmerült problémák kezelésére a következő intézkedéseket hozták meg

1. A bv. bíróval kapcsolatos problémát az intézet jelezte az illetékes bírónak, megküldve az MHB jelentésének vonatkozó részét is. A fogvatartottakat a kedvezménytárgyalás idejéről – megfelelő időben történő tudomásszerzés esetén – faliújságra kifüggesztett értesítő útján tájékoztatják.
2. A fogorvostól kérte az intézet, hogy orvosi beavatkozás esetén lehetőség szerint használjon érzéstelenítő injekciót.
3. Az orvosi vizsgálatra várakozók nem látják mások vizsgálatát, mert a padot áthelyezték.
4. Az öröknek tartott eligazításon figyelmeztették a személyi állományt a magánbeszélgetések vagy a fogvatartottak tegezésének lehetséges jogkövetkezményeire.
5. A 15. zárkában elhelyezett személy megkapta a szükséges tananyagot, a gimnáziummal a kapcsolatot felvette az intézet.

6. A pszichiáterhez való eljutás és a korábban kábítószer fogyasztók ellátása érdekében engedélyeztetés előtt áll a prevenció körlet beindítása.
7. Az élelmészvezető figyelmét felhívták a dekádazonos étrend megváltoztatásának szükségességére.
8. Az fk. Intézetben dolgozó pszichológus egyéni kérelem alapján a megyei intézetben is tud segítséget nyújtani.
9. Az intézeti telefonok kihasználtságának felülvizsgálata folyamatban van.